

KAPADOKYA BÖLGESİNDEKİ TURİST HAREKETLİLİĞİNİN MEVSİMSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ: ZİYARETÇİ YOĞUNLUĞUNUN DÖNEMSEL ANALİZİ (SEASONAL ASSESSMENT OF TOURIST MOBILITY IN CAPPADOCIA REGION: A PERIODIC ANALYSIS OF VISITOR DENSITY)

Günay EROL^{1*} (<https://orcid.org/0000-0001-8288-998X>)

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Nevşehir, Türkiye

Özet

Turist hareketliliği, belirli bir turistik destinasyona yönelik seyahatleri içeren ve çözümlenmesi gereken önemli bir turizm değişkenidir. Bu hareketliliğin çözümlenmesi turizmle ilgili mevcut durumun ortaya konmasında ve geleceğe yönelik planlamalarda etkin bir şekilde rol oynayabilir. Ayrıca turistik bir destinasyona yönelik turizm hareketliliğinin sadece turist sayısı ile çözümlenmesi de yeterli olmayabilir. Bu çalışmada Kapadokya bölgesine yönelik turist hareketliliği mevsimsel olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla; Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliğinin mevsimselliği; Nevşehir'deki müze ve ören yerleri ile konaklama tesislerine gelen ziyaretçilerin istatistiklerini içeren iki farklı veri çeşidi kullanılarak ele alınmıştır. Bu kapsamda resmi kurumlar tarafından kayıt altına alınan istatistikler ikincil veri olarak 2020-2024 yıllarını kapsayacak şekilde çözümlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; müze ve ören yerlerine yönelik ziyaretçi yoğunluğu ile konaklama tesislerine gelen ziyaretçilerin yoğunlukları, ayrıca yerli ve yabancı turistlerin konaklama dönemleri arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca Kapadokya bölgesine yönelik turist hareketliliğinde; hava şartlarının etkili olduğu, yerli ve yabancı turistlere göre kalış sürelerinin nispeten dönemsel olarak değiştiği belirlenmiştir. Çalışmada Kapadokya bölgesinde mevsimselliğin etkilerine yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Turist Hareketliliği, Müze, Konaklama, Mevsim

Abstract

Tourism mobility is a vital tourism variable that includes travel to a specific tourist destination and needs to be analyzed. Analyzing this mobility can effectively reveal the current situation regarding tourism and help in future planning. Additionally, evaluating tourist mobility to a destination involves more than counting the number of visitors. This study aimed to analyze seasonal tourism mobility to the Cappadocia region. To achieve this, the seasonality of tourism mobility in the Cappadocia region was examined using two types of data: visitor statistics for museums and historical sites, and accommodation facility data in Nevşehir. The statistics recorded by official institutions were analyzed as secondary data from 2020 to 2024. The study's results revealed notable differences between the number of visitors to museums and historical sites and those visiting accommodation facilities. Additionally, it identified variations in the length of stay between domestic and foreign tourists. Weather conditions significantly influence tourism in the Cappadocia region, and the length of stay for local and foreign tourists tends to vary periodically. Suggestions have been proposed to address the effects of seasonality in the Cappadocia region.

Keywords: Cappadocia, Tourist Mobility, Museum, Accommodation, Season

Giriş

İnsanlar açısından düşünüldüğünde, hareketlilik kavramı, mekânsal olarak yer değiştirme ve bir yerden bir yere olan seyahatleri kapsayan, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik sonuçları olan ve çözümlenmesi gereken bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda ele alınan turistik hareketlilik turizm ve seyahat süreçlerinin yönetimini sağlayan ve değiştiren bir role sahiptir (Hannam, Sheller ve Urry, 2006). Bir yerden diğer bir yere olan hareketlilik ile turizm ve seyahat kavramları birbiri ile ilişkili olmaktan öte, hareketlilik turizm ve seyahatle ilgili modelleri tanımlama ve değiştirme potansiyeline sahip bir kavram olarak görülmektedir. Turist hareketliliğinde en önemli konulardan birisi mevsimselliğin beraberinde getirdiği yoğunlaşmanın ve bu durumla ilgili değişkenlerin çözümlenmesidir. Türkiye'de turizmin mevsimselliği ağırlıklı olarak deniz, güneş, kum turizmine bağlı olarak yaz aylarında daha fazla belirgin hale gelmekte ve yoğunlaşmaktadır.

* Sorumlu Yazar: gunayerol@nevsehir.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2025.594

Özellikle temmuz ve ağustos ayları başta olmak üzere nisan ve eylül arası turizmde yoğunlaşmanın etkisinin görüldüğü dönem olarak bilinmektedir. Bu mevsimsellik, haliyle turistlerin kalış sürelerini artırarak harcamalarının da artması ile sonuçlanabilmektedir (Koc ve Altınay, 2007).

Kitle turizminin olduğu destinasyonlarda özellikle yaz aylarındaki yoğunluk sorununun ortaya çıkması olağan bir durum olsa da turizm destinasyonlarındaki mevsimselliği yönetebilmek daha sürdürülebilir ve çözüm odaklı bir turizm hareketliliği sağlayabilir (Kozak ve Rimmington, 2000). Ancak yaz dönemi sadece kitle turizminin olduğu eğlence faaliyetleri için değil aynı zamanda farklı turizm çeşitleri ile genişletilerek mevsimselliğin etkilerini azaltmada önemli olabilir (Singleton, 2017). Çünkü yaz aylarının getirdiği yoğunluk turistlerin seyahat deneyimleri üzerinde olumsuz etki oluşturabilmektedir. Öyle ki kimi zaman turistler sezon dışı olan dönemlerde destinasyonlara seyahat etmeyi düşünebilmektedir. Tabi bu durum güvenlik, ulaşım gibi bazı dezavantajları da içerebilmektedir (Sæþórsdóttir, Hall ve Stefánsson, 2019). Kültürel turizm özellikle turizmin getirdiği mevsimsel yoğunluğun etkisini azaltmada önemli bir rol oynayabilir. Kültür turizmi çekiciliklerine ve kültürel imkânlarla sahip olan destinasyonlar özellikle yaz mevsimselliğinin baskısını azaltmada ve farklı zamanlarda seyahat etmeyi teşvik etmede kullanılabilir (Figini ve Vici, 2012). Bu açıdan bakıldığında kültür turizmi mevsimselliğin olumsuz etkilerini azaltan bir değişken olarak görülmektedir (Cisneros-Martínez ve Antonio Fernández-Morales, 2015; Cuccia ve Rizzo, 2011; Zhang vd., 2022). Bu çalışmada önemli bir kültür turizmi destinasyonu olan Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliğinin mevsimsel olarak çözülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Kapadokya bölgesindeki mevsimselliğin çözülmesi; verilerin çeşitliliği açısından hem müze ziyaretleri hem de konaklama istatistikleri değerlendirilerek ele alınmıştır. Bu çalışma Kapadokya bölgesindeki dönemseliği ele alan nadir çalışmalardan olması dolayısı ile hem kültür turizmi destinasyonlarına yönelik hem de ülke turizmine yönelik açıklayıcı ve betimleyici bilgiler sunmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Turizm endüstrisinde mevsim (sezon) kavramı belirli dönemlerdeki turistik hareketliliğin yoğunlaşmasını ifade etmektedir. Ancak buradaki yoğunlaşmanın çözümlenebilir olması onun iyi bir şekilde anlaşılmasına bağlı olmaktadır. Destinasyonun turistik çekiciliklerinin, destinasyonun ziyaretçi yoğunluğu ile ilişkisi bulunmakla birlikte sezonluk yoğunlaşmanın temel nedenlerinin bilinirliği kilit rol oynamaktadır (Corluka, Mikinac ve Milenkovska, 2016). Çünkü turizm sezonu aynı zamanda; ziyaretçi sayısı ve harcamalarının da içerisinde olduğu turizm değişkenlerindeki dönemsel dengesizliği ifade etmektedir. Bu dengesizlik hem destinasyonun özellikleri üzerinde hem de turistlerin davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum iyi bir şekilde yönetildiğinde destinasyona ve turistlere farklı alternatif çekiciliklerin sunulmasına katkı sağlayabilir (McKercher, Prideaux ve Thompson, 2024). Türkçe “mevsim” olarak adlandırılan “sezon” kelimesi, herhangi bir olayın geliştiği zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2025). Dolayısı ile turizm sezonu turist hareketliliğinin ve değişkenlerinin yoğunluğunu içeren bir dönemi ifade etmektedir.

Turizm hareketliliğinin sezonluk yapısı uzun süredir çözümlenmeye çalışan bir sorun olmakla birlikte, tüm dünyada turizmin mevsimselliğini sona erdirebilecek bir çözüm arayışı hala devam etmektedir. Turizm sezonu birçok yöntemle çözümlenmeye çalışılsa da genel olarak zaman serilerine dayalı çözümleme yöntemi bu süreci daha iyi bir şekilde ele almaya olanak sağlayabilmektedir (Duro ve Turrión-Prats, 2019). Sezonluk ya da mevsimsellik, Butler (2014) tarafından; turizm olgusu içinde ziyaretçilerin sayısı ve harcamaları, taşımacılığın neden olduğu her türlü trafik yoğunluğu, istihdam ve cazibe merkezlerindeki yoğunluk gibi değişkenlerin zamansal dengesizliği olarak tanımlanmaktadır. Böylece bu dengesizlik turistik destinasyonlarda belirli zamanlarda yoğunluğun yaşanmasına neden olarak turizm olgusu değişkenlerinde baskıya yol açmaktadır. Turizm sezonu, uzun yıllardır üzerinde çalışılan bir konu olmakla birlikte (Butler, 1998), sezonluğun turizm üzerindeki etkisi hala güncelliğini koruyarak kendine turizm araştırmalarında yer bulmaktadır (Gkarane ve Vassiliadis, 2024; Yabancı, 2023; Zvaigzne, Litavniece ve Dembovska, 2022).

Turizm yönetiminde sezon (mevsimsellik); çevre (Commons ve Page, 2001), turist algısı (Sæþórsdóttir, Hall ve Stefánsson, 2019), istihdam (Nukhu ve Singh, 2020) ve ekonomi (Duro, 2018) gibi birçok değişkeni etkileyen ve mücadele verilen bir konu (Yabancı, 2023) olmaya devam etmektedir. Çünkü turizm hareketlerinin belirli dönemlerde yoğunlaşması turistik ürün taleplerini etkilemekte, fiyatları artırmakta ve turistler tarafından alınan hizmetlerin kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Diğer yandan düşük sezonda ise fiyatlar düşük olmasına karşın işletmelerin kapalı olması ve çalışan sayılarının azalması ile birlikte yine hizmet kalitesi olumsuz etkilenebilmektedir (Momani vd., 2023). Dolayısı ile her iki durumun da kendi içerisinde farklı avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

Bir destinasyona olan turist akışı doğal ve iklimsel şartlar, destinasyonda olan etkinliklerin yoğunluğu, tatil zamanları, destinasyonun sunduğu çekiciliklerin dönemi gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir (Commons ve Page, 2001). Her ne kadar bazı destinasyonlarda deniz güneş kum turizmi gibi bazı baskın özelliklerden kaynaklanan dönemlerde turist hareketliliğinin akışı fazla olsa da destinasyonun sahip olduğu farklı çekiciliklerin geliştirilmesi ve turizm sezonunun dağılımının artırılması yoğunluk, planlama ve hizmet gibi birçok açıdan önemlidir (Vergori, 2012). Bu açıdan kültür turizmi mevsimsellik üzerinde olumlu etkileri olan bir değişken olarak ele alınabilir. Örneğin (Zhang vd., 2022) kültür turizmi destinasyonlarının doğa turizmi destinasyonlarına göre daha az mevsimsellik özellik taşıyabileceğini savunmaktadır. Çünkü doğa turizmi mevsimsellik ve tatil dönemleri gibi değişkenlerle daha kısa bir sezonu ifade ederken, kültür turizmi; müzeler, etkinlikler, fuarlar gibi farklı dönemlere yayılabilen çekicilikleri içerdiğinden turizm akışının mevsimselliğini azaltabileceği düşünülmektedir (Zhang vd., 2022). Ancak her destinasyonda sadece müzeler ve miras alanları gibi kültürel turizm faaliyetlerinin varlığı tek başına mevsimsel yoğunluğu açıklamaya yetmeyebilir. Saito ve Romao (2018) çalışmasında kültürel turizm faaliyetlerinin, mevsimselliği azaltmada orta düzey etkisi olmasına karşın yoğun sezon üzerinde büyük miktarda açıklayıcı etkisi olmadığını, çünkü turistlerin tatil dönemlerinin ziyaret üzerinde daha baskın olabileceğini belirlemiştir.

İklim, özellikle mevsimsel etkilerin daha fazla yaşandığı destinasyonlarda turizmin mevsimselliği üzerinde oldukça büyük etki oluştursa da kültür turizmi destinasyonlarında bu etki daha az görülebilmektedir. Bu durum kültür turizmi destinasyonlarını turizm sezonunun yıkıcı etkilerinden korunması bakımından ön plana çıkarmaktadır. Çünkü deniz-güneş-kum turizmine bağlı destinasyonlara göre kültür turizmi destinasyonlarının mevsimselliği daha kırılgan ve zayıf bir yapıya sahiptir. Kültür turizmi destinasyonlarının mevsimselliği esas olarak iklimle değil aynı zamanda tatil zamanı ve festivaller gibi değişkenlerle de ilişkili olmaktadır. Bu durumda kültür turizmi destinasyonlarının iklimsel mevsimsellik dışında kurumsal sorunlarının yanında çekiciliklerle ilişkili mevsimsellik sorunu da ortaya çıkabilir (Qiang, 2020). Kültürel turist pazarının, sezonluğun etkisini azaltacak önemli bir bölüm olduğunu vurgulayan Cisneros-Martínez ve Antonio Fernández-Morales (2015), özellikle deniz-güneş-kum turizminin, mevsimselliği daha belirgin hale getirerek turizmde mevsimsellik sorunlarına neden olduğunu ifade etmektedir. Buna göre turizm hareketliliğinde mevsimselliği ortadan kaldıracak en önemli pazarın kültürel turist bölümü olduğunu belirlemişlerdir. Kıyı turizmi bölgesinde dahi kültürel turist pazar bölümü mevsimselliği oldukça azaltmakta ve ortadan kaldırmaktadır. Bu kapsamda turistlerin kültürel turizm hareketliliğine teşvik edilmesi ve özellikle mevsimselliğin oldukça belirgin yaşandığı kıyı bölgelerinde buna yönelik eylemler yapılması oldukça önemli olabilmektedir. Bu durumda kültür turizmi, destinasyonların yoğun sezonundaki mevsimselliklerinin olumsuz etkilerinin azaltılmasında önemli bir etki sağlayabilir.

Genel olarak Avrupa’da turistler en çok yıllık izin ve tatillerle ilişkili olarak yaz aylarında seyahat etmektedir. Turistik destinasyonlar paskalyaya bağlı olarak ilkbahar ortasından ekim ayına kadar yoğun bir dönem geçirmektedir. Özellikle bu dönemlerde müzeler çok fazla ziyaretçi ağırlamakta ve ziyaret saatlerini uzun saatler açık kalacak şekilde düzenleme yapmaktadır (Beas, 2019). Yine mevsimselliğin dağılımsal teorisine göre; uzak destinasyonlar daha uzun seyahatler gerektirmektedir ve bu durum insanların bu destinasyonları daha çok yaz tatili gibi uzun tatil dönemlerinde ziyaret edecekleri anlamına gelebilmektedir. Yoğun sezonda otellerin doluluk oranı %100’e yaklaşırken, düşük sezonda %10’un altına düşmektedir (Vergori, 2012). Aynı şekilde iklimin sağladığı konfor ve tatilin uzunluğu turist hareketliliğinin akışı üzerinde ve dönemsel turist yoğunluğu üzerinde oldukça etkilidir (Liang ve Bi, 2017). İskoçya’da yaptığı araştırmada Connell, Page ve Meyer (2015), özellikle uluslararası turistlerin daha çok yüksek sezon olan yaz aylarındaki ziyaretlerinin yoğun olduğunu tespit etmişlerdir.

Turistik destinasyonlarda yer alan bir diğer aktör olan oteller sezonsal değişimlere göre yönetim planı yapmakta ve yoğunluklarını farklı verilerle değerlendirerek sezonsal sorunların üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Örneğin web tabanlı verileri kullanarak, geçmiş verileri değerlendirerek geleceğe yönelik planlamalar yapılmaktadır. Seyahatlerde ziyaretçiler için hava koşullarının önemi otellerdeki kalış süreleri için de aynı derecede önemli olmaktadır (Pan ve Yang, 2017). Avusturya’daki 50 yıllık veriler üzerindeki inceleme yapan Falk (2014), sıcak ve güneşli havaların yurtiçindeki konaklama süreleri üzerinde olumlu, yağışların ise olumsuz etkisi olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada yerli ve yabancı turistlerin konaklama süreleri ile güneşli gün süresi arasında pozitif ilişki olduğu ve bu ilişkinin zaman içerisinde giderek arttığı belirlenmiştir. Yoğun sezonların otellerin doluluk oranları üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğunu ifade eden Mitra (2020), yoğun sezonlarda otellerin doluluk oranlarının da artırdığını belirlemiştir. Ayrıca otellerin doluluk oranları, sezon, tatil zamanı, otel çeşitleri ve destinasyon özelliklerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Öyle ki çalışmada aralık ayı doluluk oranlarının en az ay olmasına rağmen aynı ay içerisinde bazı değişkenlerle birlikte gündelik

doluluk oranları değişme göstermiştir (Mitra, 2020). Commons ve Page (2001) çalışmasında en fazla ziyaret yoğunluğunun yaz sezonunda olduğunu dolayısı ile yüksek dönemin sıcak hava şartları ve tatil döneminden etkilediğini ifade etmektedir. Çalışmada en düşük sezonun ise soğuk aylara denk geldiği, fırtına ve yağmur gibi olayların ziyaretleri azalttığı, tatil ve özel etkinlik olan dönemlerin turizm akışını artırdığı ifade edilmektedir. Yine de hava koşullarının kötü olması her zaman turist hareketliliği üzerinde olumsuz etki oluşturmaz. Buna yönelik olarak hava tahminlerinin seyahatlerin süreleri üzerinde net bir belirleyici olmadığını tespit eden Bausch, Gartner ve Humpe (2021), kötü hava koşullarında seyahat etmenin kişisel özelliklere göre değişebileceğine dikkat çekmektedir. Bu durumda eğer kişinin tatil yapacak başka zamanı yoksa, rezervasyonunu iptal edemiyorsa veya seyahat maliyet yükselecekse hava koşulları kötü olsa da planlanan seyahate katılma durumu yüksek olabilmektedir (Bausch, Gartner ve Humpe, 2021). Bu durumda herhangi bir destinasyona yönelik yoğunluğun aylık olarak dönemsel değişimi, destinasyonun sahip olduğu çekiciliklerin özellikleri ve dinamikleri ile de yakından ilişkili olmaktadır.

Turist hareketliliğinde dönemsel yoğunluk aylara ve destinasyonların özelliklerine göre değişmektedir. Avrupa Birliği turizm verilerine göre 2023 yılında toplam gecekalmaların yaklaşık üçte biri temmuz ve ağustos aylarında gerçekleşmiş ve yine varışların en fazla olduğu dönem de bu dönem olmuştur. Özellikle ağustos ayı AB vatandaşı turistlerin gecekalmalarının %17'sine (482 milyon gecekalm) ve gecekalm sayısı olarak (130 milyon gecekalm) haziran ayının neredeyse 3 katına denk gelmektedir. Yine aynı verilere göre kasım-şubat arası dönem en az varışın ve gecekalmının olduğu dönem olmuş, nisan ayı ile belirgin şekilde artmaya başlayan sezonluk hareket ağustostan itibaren düşmeye başlamıştır. Ayrıca yerli ve yabancı turistlerin seyahat hareketliliği ve gecekalm durumu, anlamlı bir farklılık olmaksızın, bu dönemlerle doğru orantılı bir şekilde gerçekleşmiştir (Eurostat, 2025). Connell, Page ve Meyer (2015) çalışmasında en düşük sezonun kasım-şubat, en yüksek sezonun haziran-ağustos, mart-mayıs ve eylül-ekim aylarının ise artışın başladığı aylar olduğunu belirlemiştir. Sæþórsdóttir, Hall ve Stefánsson (2019) yaptığı araştırmada yaz döneminde sezonun yoğun olduğu İzlanda'nın kırsal kesimlerinde, kış turistlerinin sezon dışı yaşadıkları tatil deneyimlerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada her ne kadar yoğun sezonun avantajları olabileceğine değinilse de sezon dışındaki seyahat davranışlarının tatmin açısından önemli olabileceği de vurgulanmaktadır. Bu durumda yüksek sezonun ve düşük sezonun da kendi özellikleri itibarı ile turistlere farklı avantajlar sağlayabileceği ifade edilebilir.

Yüksek veya düşük sezonda özellikle kültür turizmi etkinlikleri de mevsimselliğin olumsuz etkilerini azaltmada önemli bir rol oynamaktadır. Van Gogh ve Picasso müzeleri gibi dünyaca ünlü müzeler belirli mevsimlerde ve saatlerde yoğunluğu azaltmak için çalışmalar yapmakta ve düşük sezonda ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek etkinlikler planlamaktadır (Beas, 2019). Etkinlikler bir destinasyonun ziyaretçi akışına etki eden önemli bir faktördür ve etkinliğin niteliği, zamanı, hedef pazarı katılımda önemli rol oynamaktadır. Örneğin düşük sezonda sürekli olarak tekrarlanan etkinlikler ziyaretler üzerinde etkili olmaktadır, ancak yine de etkinliklerin büyük bölümü yüksek sezonda gerçekleştirilmektedir. Zakaria, Numata ve Hihara (2021) turistlerin davranışlarının dahi yüksek ve düşük sezonda farklılaşabileceğini belirtmektedir. Örneğin yabancı turistlerin özellikle yüksek sezonda daha fazla harcama yaptıkları ve destinasyonu daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Buna göre turist davranışlarının ve destinasyonlara bakış açılarının mevsimsellikten etkilendiğini söylemek mümkündür. Bundan farklı olarak Frleta (2017) araştırmasında düşük sezonda turistlerin davranışları, kalma süreleri ve harcamalarının da farklı özelliklere göre değiştiğini ifade etmektedir. Örneğin düşük sezonda yüksek harcama yapan turistlerin harcamaları üzerinde kalış zamanı, gelir, konaklama türü ve destinasyona yönelik algılar anlamlı bir belirleyici olmaktadır (Frleta, 2017). Dolayısı ile yüksek sezonda da düşük ya da ölü sezonda da turistlerin davranışları, kalış süreleri ve kalış zamanları birçok değişkene bağlı olarak değişebilmektedir.

Turizmdeki sezonsal dengesizlikleri ortadan kaldırmak için yüksek sezondaki kalış sürelerini artırmanın yanında, yoğun sezonda gelen ya da potansiyeli olan ziyaretçilerin düşük sezonda tekrar ziyaret etmelerini sağlamak önemli olabilir. Ayrıca gelir potansiyeli yüksek olan turistlerin, zaman açısından özgür davranabilen ve farklı turist profillerinin belirlenerek kalış sürelerini uzatmak ve kalış dönemlerini değiştirmek mevsimselliğin olumsuz etkilerini azaltabilir. Bu durumda pazardaki turizm çeşitliliği ön plana çıkarılarak dönemsel farklı zamanlara yayılabilir (Kastenholz ve Almeida, 2015). Burada önemli olan turist hareketliliğinin iyi analiz edilerek, ziyaretçilerin mevsimsellik profillerinin belirlenmesi ve turist profili tercihlerine göre destinasyonun sahip olduğu farklı ürün özelliklerinin ön plana çıkarılmasıdır. Böylece kalış dönemleri, konaklama süreleri ve turistik ürün talepleri farklı zamanlara yayılabilir. Hartmann'ın (1986) seyahat acentalarının sezonun düşük olduğu dönemlere yönelik tur paketlerini sunabileceği önerisi sezonun yoğunluğunu azaltmada ve yaymada etkili olabilir. Çünkü yaz ayları, tatil dönemleri, bayramlar, turistik

imkânlar ve çekiciliklerin özellikleri bir araya geldiğinde turist hareketliliğinin yoğunluğunu da beraberinde gelmektedir. Bu yüzden destinasyonlardaki yoğunluğu azaltabilecek alternatif turizm çekiciliklerinin imkânları düşük sezon ve ölü sezonda kullanılarak değerlendirilebilir (Hartmann, 1986). Garin-Munoz (2009) çalışmasında turizmin sezonsal etkilerini azaltmak amacıyla ele alınan çeşitli turizm çekiciliklerinin özellikle iklimsel koşullara bağımlı olmamasına dikkat çekmektedir. Ayrıca kalış sürelerinin uzatılması ziyaretçilerin faydalanacağı avantajların çeşitliliği ile ilgili olmaktadır. Örneğin dini ya da gastronomik amaçlı kültürel çekiciliklerin ön plana çıkarılması mevsimselliğin etkisini azaltabilir ve böylece sezonsal denge sağlanabilir. Turizm sezonunun yüksekliği turistlerin deneyimini olumsuz etkilediği gibi yerel halkın yaşam kalitesini de olumsuz etkileyebilmektedir. Bu açıdan sezonluk yoğunluk yerel halkın yaşamı üzerinde de bir baskı oluşturmakta ve yerel halkın gündelik işlerini aksatabilmektedir (Koenig-Lewis ve Bischoff, 2005).

Turist hareketliliğinden kaynaklanan mevsimsellik; turistler ve yerel halk üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu gibi turizm işletmeleri üzerinde de olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Özellikle düşük ya da ölü sezonun olduğu dönemlerdeki işletme maliyetleri bir sorun olarak görülmektedir. Buna yönelik olarak oteller üzerinde yaptığı çalışmada Zhang, Xie ve Sikveland (2020), mevsimselliğin genel olarak otellerin karlılığı üzerinde olumsuz etkiye sebep olduğunu belirlemiştir. Yüksek sezonda kar oranı artarken düşük sezon ya da ölü sezonun getirdiği maliyet baskısı genel olarak mevsimselliğin olumsuz yansıması olarak değerlendirilmektedir. Yine de mevsimselliğin öngörülebilir olması yerli ve yabancı turist akışları için oteller açısından daha fazla fayda sağlamaktadır (Zhang, Xie ve Sikveland, 2020). Bu durumda gerek yerli gerekse yabancı turistlerin sezonluk dalgalanmalarının tahmin edilebilirliği, işletmelerin buna yönelik önlemler alarak, sezonu yüksek kar oranlarıyla geçirmelerini sağlayabilir.

Yöntem

Bu çalışmada Kapadokya bölgesinin mevsimselliği, turist hareketliliği temelinde dönemsel olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Kapadokya bölgesinde turistik hareketliliğin ve çekiciliklerin en yoğun olduğu destinasyon Nevşehir olmaktadır. Özellikle Avanos, Göreme, Ürgüp, Uçhisar kapsamı başta olmak üzere Nevşehir, Kapadokya volkanik oluşumları açısından en yoğun çeşitliliğe sahip destinasyondur (Gülyaz ve Ölmez, 1997). Ayrıca Türkiye’de en fazla ziyaret edilen müze ve ören yerlerinin önemli bir bölümü Nevşehir’de yer almaktadır (Erol ve Çetiner, 2023). Bunun yanında Nevşehir, Kapadokya bölgesindeki turizm işletmeleri ve konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kapasitesi açısından da en önemli destinasyon konumundadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Bu açıdan bakıldığında Nevşehir, Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliğinin çözümlenmesi anlamında en önemli bilgi kaynağı sunan destinasyon olarak görülebilir. Bu çalışmada Kapadokya bölgesinin mevsimselliğini incelemek amacı ile iki farklı veri kaynağı kullanılmıştır. Bunlardan ilki Nevşehir’deki müze ve ören yerlerine ait ziyaretçi sayıları, diğeri ise Nevşehir’deki konaklama işletmelerinde tesise gelen ziyaretçi sayılarıdır. Bu veri çeşitliliği aynı zamanda çalışmanın güvenilirliğine ve geçerliğine olumlu katkı sağlamaktadır. Çünkü Kapadokya bölgesi konaklama yapan ziyaretçiler açısından önem arz ettiği gibi konaklama gerçekleştirmeyen günübirlik ziyaretçiler açısından da oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında müze ve ören yerlerini ziyaret eden ziyaretçi sayıları ile birlikte konaklama gerçekleştiren ziyaretçilerin birlikte ele alınması bulguların daha tutarlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Nevşehir’deki müze ve ören yerlerine ait ziyaretçi sayıları Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nden (2025), Nevşehir’deki konaklama tesislerine gelen ziyaretçi sayıları ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan (2025) elde edilmiş ikincil verilerden oluşmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı müze ve ören yerleri ve/veya konaklama işletmeleri dışında ziyaret gerçekleştirenler çalışma kapsamına dahil değildir. Böylece araştırmada kullanılan veriler resmi olarak kayıt altına alınan ziyaretleri içermektedir. Çalışmanın amacına uygun olarak elde edilen veriler 2020-2024 yılları arasındaki 5 yıllık dönemi ele almaktadır. Dolayısı ile bu çalışmadaki turist hareketliliği belirli bir döneme yönelik çözümlenmeleri içermektedir. *Çalışmada ikincil veriler kullanıldığı için çalışma, etik kurul raporu gerektirmemektedir.*

Bulgular

Bu çalışmada Kapadokya bölgesinin en önemli turistik destinasyonu olan Nevşehir’in turist hareketliliğine yönelik veriler 2020-2024 yıllarını kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Bu kapsamda hem müze ve ören yerlerini ziyaret edenlere hem de konaklama tesislerinde geceleme yapanlara yönelik sayısal veriler birlikte ele alınarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Nevşehir’de müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 2020’de 992.620 iken bu sayı 2024 yılında yaklaşık 4.4 milyona yükselmiştir (Tablo 1).

2019 yılında Nevşehir’de müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 3.834.134 (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025), konaklama yapan ziyaretçi sayısı ise 2.051.550 kişi olmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025). Müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı en fazla 2023 yılında gerçekleşmiştir. Tablo 1’de ayrıca ziyaretçi sayılarının bir önceki yıla göre değişimi de yer almaktadır. Buna göre 2020’de 2019’a göre ziyaretçi sayısı yaklaşık %74 azalma göstermiş, ancak bir sonraki yıl %130 artış göstermiştir. Aynı şekilde Nevşehir’de konaklama yapanların sayısı yaklaşık %70 azalmıştır. Bu durum Covid-19’un turist hareketliliği üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Nevşehir’deki Müze ve Ören Yerleri ile Konaklama Tesislerine Gelen Ziyaretçi Sayısı

	2020		2021		2022		2023		2024	
	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %
Müze ve ören yerleri ziyaretçi sayısı	992.620	-74,1	2.285.895	130,3	4.192.070	83,4	4.827.036	15,1	4.374.019	-9,4
Konaklama yapan ziyaretçi sayısı	620.223	-69,8	1.241.871	100,2	1.584.662	27,6	1.278.328	-19,3	1.435.168	12,3

Nevşehir’de, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı işletme belgesine sahip konaklama işletmelerinde geceleme yapan ziyaretçilerin sayısı 2020 yılında 620.223 iken 2024 yılında düzenli bir şekilde artarak 1.4 milyondan fazla olmuştur. Buna göre 2024 yılı 2020-2024 yılları arasında en fazla konaklama yapan ziyaretçi sayısının olduğu yıl olmuştur. Özellikle Covid-19 sürecinden sonra ziyaretçi sayısı açısından toparlanma sürecinin başladığı söylenebilir. Covid-19 etkisi dışında 2023 yılında konaklama gerçekleştiren ziyaretçi sayısı açısından da %19’dan fazla azalma gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun en önemli sebebi özellikle konaklama tesislerinde geceleme yapan yerli turistlerin sayısındaki azalma olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Nevşehir’deki Konaklama Tesislerinde Geceleme Yapan Ziyaretçi Sayısı

	2020		2021		2022		2023		2024	
	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %
Yerli	444.210	-46,9	882.157	98,6	835.066	-5,3	587.832	-29,6	541.866	-7,8
Yabancı	176.013	-85,5	359.714	104,4	749.596	108,4	690.496	-7,9	893.302	29,4
Toplam	620.223	-69,8	1.241.871	100,2	1.584.662	27,6	1.278.328	-19,3	1.435.168	12,3

Nevşehir’deki tesislerde konaklama yapan yerli ve yabancı turistler açısından farklı eğilimlerin söz konusu olduğu görülmektedir. Covid-19 etkisinin görüldüğü 2020 yılında yerli turistlerde yaklaşık %47 olan azalma yabancı turistler açısından %85,5 olmuştur. Ancak 2021 yılından itibaren konaklama yapan yabancı turist sayısında genel olarak artış gözlemlenirken, yerli turist açısından azalma gözlemlenmektedir. Yine 2020-2024 yılları arasında en fazla azalma 2020 yılında gerçekleşirken 2023 yılında da konaklama yapanların sayısında %19’dan fazla azalma gerçekleşmiştir.

Tablo 3. Nevşehir’deki Müze ve Ören Yerlerinin Ziyaretçi Dağılımları

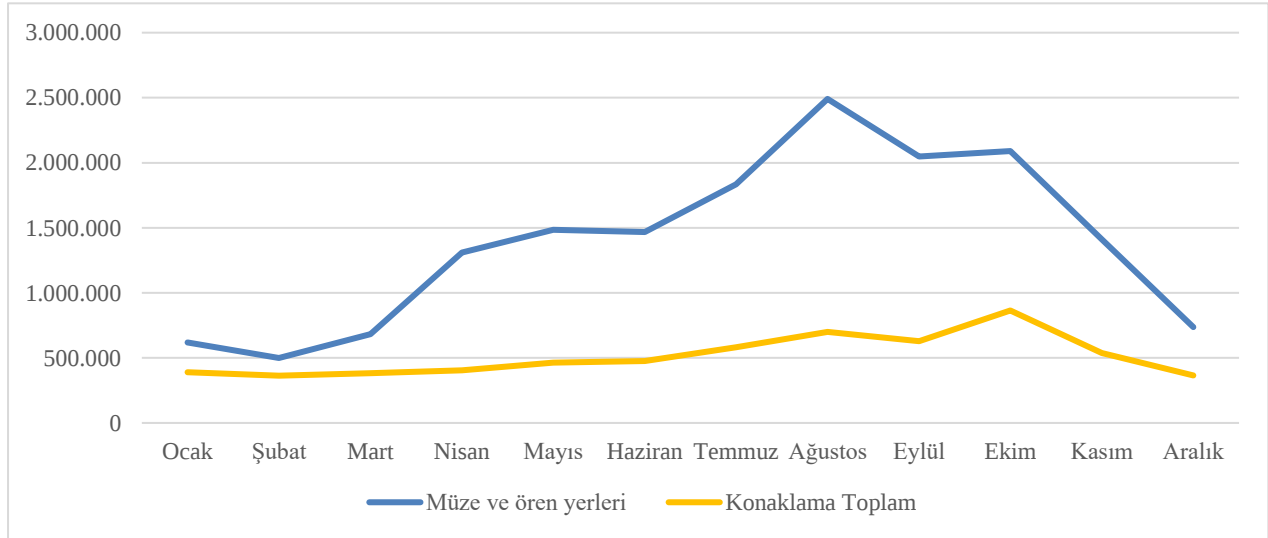
	2020		2021		2022		2023		2024	
	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %	Sayı	Değişim %

Göreme Açık Hava Müzesi	277.591	-80,4	560.379	101,9	1.063.517	89,8	1.005.603	-5,4	1.133.640	12,7
Zelve Ören Yeri	242.142	-16,3	645.695	166,7	995.891	54,2	1.042.706	4,7	967.307	-7,2
Hacıbektaş Veli Müzesi	115.835	-80,5	301.435	160,2	736.082	144,2	1.196.240	62,5	510.160	-57,4
Kaymaklı Yer Altı Şehri	132.503	-79,1	321.163	142,4	533.047	66,0	559.527	5,0	695.843	24,4
Derinkuyu Yer Altı Şehri	116.560	-74,6	219.025	87,9	345.337	57,7	417.843	21,0	514.153	23,0
Diğer müze ve ören yerleri*	107.989	-75,6	238.198	120,6	518.196	117,5	605.117	16,8	552.916	-8,6
TOPLAM	992.620	-74,1	2.285.895	130,3	4.192.070	83,4	4.827.036	15,1	4.374.019	-9,4

*Özkonak Yeraltı Şehri, Karanlık Kilise, Ürgüp Müzesi, Hacıbektaş Ark. ve Etn. Müzesi, Gülşehir Açık saray, Hacıbektaş Atatürk Evi, El Nazar Kilisesi, Nevşehir Merkez Müze, Tatların Yeraltı Şehri, Mazı Yeraltı Şehri, Gülşehir St. Jean Kilisesi, Çavuşin Kilisesi.

Nevşehir’de ziyaretçi istatistikleri kayıt altına alınan müze ve ören yerleri Tablo 3’te yer almaktadır. Tabloda 2020-2024 yılları arasında en fazla ziyaret edilen 5 müze ve ören yeri ile diğerlerinin toplam ziyaretçi sayısı yer almaktadır. Buna göre Nevşehir’de söz konusu yıllar arasında en fazla ziyaretçi 2023 yılında 4.8 milyondan fazla kişi ile gerçekleşmiştir. Bu müzeler arasında Göreme Açık hava Müzesi, Zelve Ören Yeri, Hacıbektaş Veli Müzesi, Kaymaklı ve Derinkuyu yeraltı şehri en fazla ziyaret edilen müze ve ören yerleridir. Ziyaretçi sayıları açısından en fazla artış oranı 2021 yılında olurken 2024 yılında özellikle Hacı Bektaş Veli müzesi başta olmak üzere toplam ziyaretçi sayısında %9,4 azalma gerçekleşmiştir.

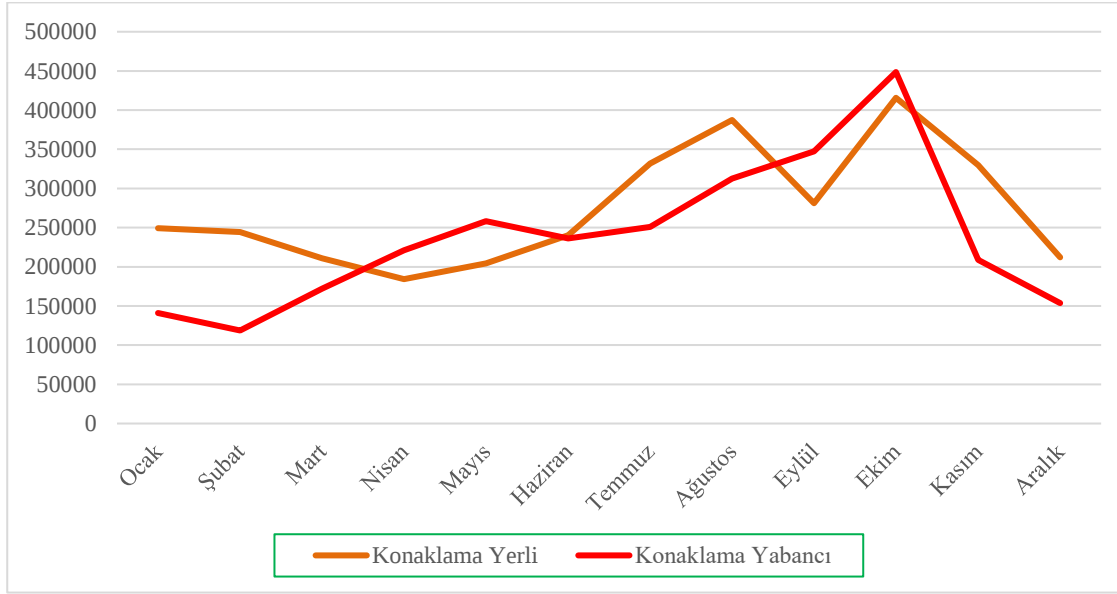
Grafik 1. Müze ve Ören Yeri ve Konaklama Yapan Ziyaretçilerin Mevsimsel Dağılımı (2020-2024 toplam)

2020-2024 yılları arasındaki toplam ziyaretçi sayısı açısından müze ve ören yerleri ile konaklama gerçekleştiren ziyaretçilerin mevsimsel dağılımı ayrı olarak Grafik 1’de yer almaktadır. Buna göre müze ve ören yerlerinin en az ziyaret edildiği dönem şubat, en fazla ziyaret edildiği dönem ise ağustos olmuştur. Yine eylül ve ekim dönemleri de müze ve ören yerleri açısından en fazla ziyaret edilen ikinci sıradaki dönem olmuştur. Konaklama gerçekleştiren ziyaretçiler açısından değerlendirildiğinde yine en az konaklama gerçekleştiren ziyaretçi sayısının şubat ayında, daha sonra sırasıyla aralık ve ocak aylarında olduğu belirlenmiştir. Konaklama tesisine gelen ziyaretçi sayısı açısından en fazla ziyaretçinin ekim ayında, daha sonra ağustos ve eylül döneminde

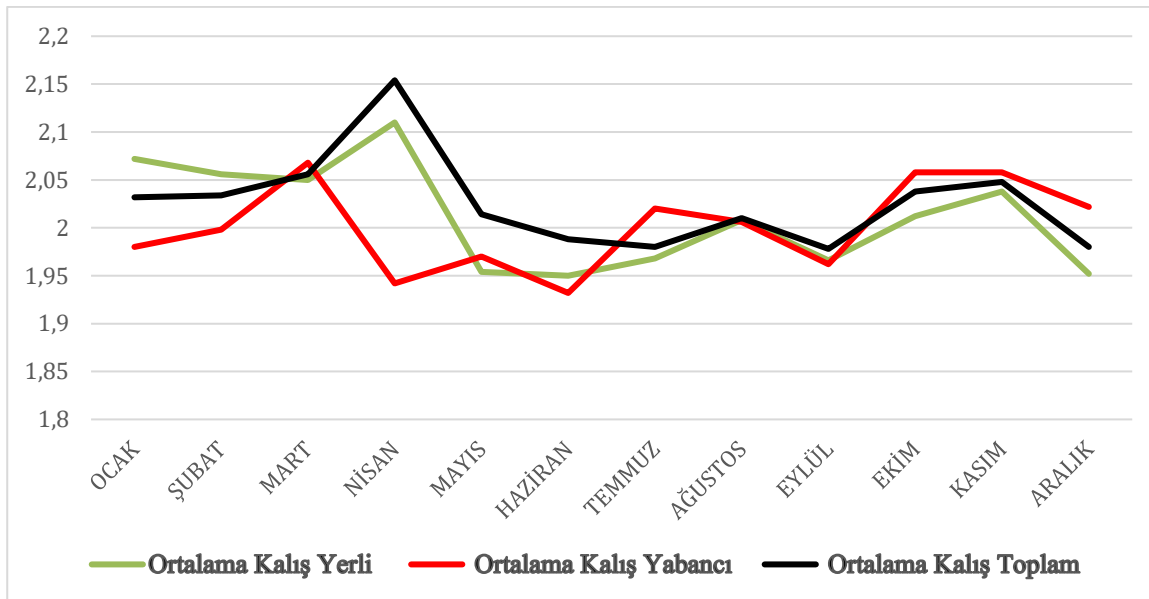
gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre özellikle kış aylarının her iki ziyaret türü açısından da düşük sezon olduğu belirlenmiştir.

Grafik 2. Konaklama Yapan Yerli ve Yabancı Ziyaretçilerin Mevsimsel Dağılımı (2020-2024 toplam)

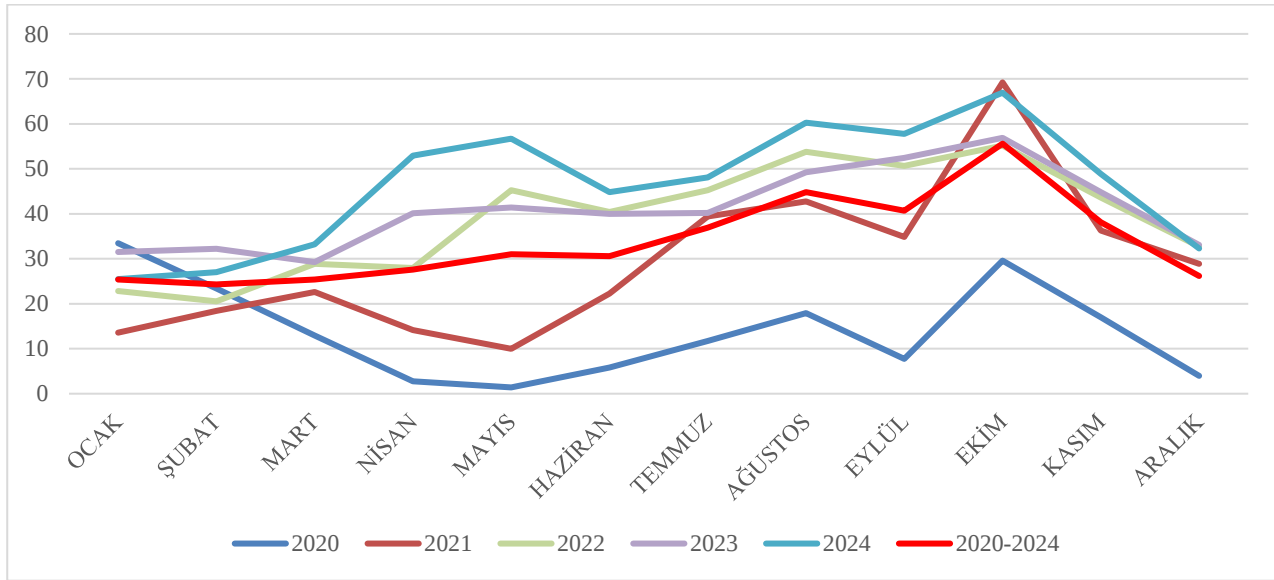
Nevşehir'deki konaklama tesislerine gelen yerli ve yabancı ziyaretlerin dağılımına göre; yerli turistlerin konaklama tesislerine geldikleri en yoğun dönemin ekim, daha sonra eylül ve ağustos olduğu belirlenmiştir (Grafik 2). Yerli turistlerin konaklama tesislerine geliş açısından düşük sezonunun ise nisan, daha sonra mart ve aralık dönemi olduğu görülmektedir. Yabancı turistler açısından tesise geliş sayısına göre; en az ziyaretin şubat, daha sonra ocak ve aralık dönemlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Yabancı turistlerin konaklama gerçekleştirdikleri yoğun sezonun ise ekim daha sonra eylül olduğu belirlenmiştir. Buna göre yabancı turistlerin konaklama tesislerindeki ziyaretleri nisan ayı ile birlikte artmaya, kasım itibarı ile azalmaya başlamaktadır.

Grafik 3. Ortalama Kalış Sürelerinin Mevsimsel Dağılımı (2020-2024 toplam ortalama)

Konaklama tesislerine gelen ziyaretçilerin sayılarının yanında, bu konaklama tesislerindeki ortalama geceleme süreleri de ayrıca ele alınmıştır (Grafik 3). Buna göre yerli ve yabancı toplamı ortalama kalış süresinin en fazla (2,15) olduğu dönem nisan, en az (1,98) olduğu dönem ise eylül, temmuz ve aralık olmuştur. Yerli ziyaretçilerin ortalama kalış süreleri en fazla olduğu dönem nisan (2,11), daha sonra ocak ve şubat, en az olduğu dönem ise haziran, sonra aralık ve mayıs dönemi olmuştur. Yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış sürelerinin en fazla olduğu dönem mart (2,07), daha sonra ekim ve kasım dönemi olurken, en az kalış sürelerinin olduğu dönem ise haziran, dönemi olmuştur. Ortalama kalış sürelerinde farklılığın en belirgi olduğu dönemin nisan olduğu söylenebilir. Ancak genel olarak ortalama kalış süreleri mevsimsel olarak birbirine yakın olarak gözlemlenmiştir.

Grafik 4. Otellerin Doluluk Oranlarının Mevsimsel Dağılımı (2020-2024 toplam ortalama)

2020-2024 arasında Nevşehir'deki otellerin doluluk oranlarının en fazla olduğu dönem ekim, daha sonra ağustos ve eylül dönemi olurken, doluluk oranlarının en az olduğu dönem sırasıyla şubat, mart ve ocak dönemleri olmuştur (Grafik 4). Diğer yıllarda da genel olarak benzer durumların olduğu söylenebilir. Ayrıca otellerin doluluk oranlarının nisan itibarı ile artmaya başlayarak ekimde tepe noktaya ulaştığı, daha sonra düşüşe geçtiği görülmektedir. Doluluk oranlarının en düşük olduğu dönemin ise kış aylarının olduğu dönemde olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Kapadokya bölgesi sahip olduğu doğal çekiciliklerin yanında turistik tesisler açısından da oldukça önemli bir kültür turizmi destinasyonu olarak görülmektedir. Bu çekiciliklerin en önemli kısmı ise Nevşehir il sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmada Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliği mevsimsel olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliği Nevşehir'deki müze ve ören yerleri ve konaklama tesislerine yönelik gerçekleştirilen ziyaretler temel alınarak çözümlenmiştir. Dolayısı ile Nevşehir'e yönelik turist hareketliliğinin Kapadokya bölgesindeki turist hareketliliğinin çözümlenmesinde önemli oranda etkisi olduğu düşünülmektedir.

Covid-19'un etkisi ile birlikte müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 2020 yılında bir önceki yıla göre %70'ten fazla azalma göstermiş, ancak bu durum sonraki yıllarda oldukça yüksek oranda artış göstererek 2023 yılında en fazla seviyeye ulaşmıştır. Aynı durum 2020 yılında Nevşehir'de konaklama yapan ziyaretçiler açısından da geçerli olmuş ve 2020 yılında konaklama yapanların sayısı yaklaşık %70 azalmıştır. Özellikle konaklama yapan yabancı turist sayısındaki 2020 yılında bu azalma %85,5 olarak gerçekleşirken, yerli turist açısından daha az küçülme meydana gelmiştir. Bu durum özellikle pandemi gibi uluslararası kriz dönemlerinde yerli turistlerin önemini ortaya koymaktadır. Nevşehir'deki müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin en fazla olduğu yıl 2023 yılı olmuş ve 4.8 milyondan fazla kişi müze ve ören yerlerini ziyaret etmiştir. Müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 2024'te 2023 yılına oranla %9'dan fazla azalma göstermiştir. Müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı en fazla 2023 yılında olurken, konaklama açısından en fazla ziyaretçi sayısı 2024 yılında olmuştur. Her ne kadar 2024 yılı 2020-2024 yılları arasında en fazla konaklama yapan ziyaretçi sayısının olduğu yıl olsa da 2019 yılında 2.05 milyon kişi Nevşehir'deki konaklama tesislerinde geceleme

gerçekleştirmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025). Bu durumda konaklama gerçekleştiren ziyaretçi sayısı açısından, 2019 yılı temel alındığında, Covid-19 öncesi döneme göre daha az ziyaretçi olduğu söylenebilir. Konaklama yapan yerli ve yabancı turistlerin sayısı karşılaştırıldığında, 2020 yılından sonra genel olarak yabancı turist sayısının artış oranı oldukça fazla iken, konaklama yapan yerli turist sayılarında 2022, 2023 ve 2024 yılları açısından azalma gerçekleşmiştir. Bu durum özellikle Kapadokya bölgesinde konaklama gerçekleştirilen turların ya da gezilerin yerine gününbirlik ziyaretlerin daha fazla artış göstermesi ya da yerli turistlerin farklı tatil destinasyonlarını tercih etmeleri ile açıklanabilir. Bu çözümlemenin daha iyi yapılabilmesi için müze ve ören yerlerini ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayılarının ayrı bir şekilde kayıt altına alınması ve ilan edilmesi gerekmektedir. Semenova, Nikolskaya ve Kovaleva'nın (2019) ifade ettiği gibi turizm istatistiklerinin etkin bir şekilde kayıt altına alınmaması turizm planlayıcıları ve turizm işletmeleri açısından olduğu gibi tüm turizm paydaşlarının planlamalarını da olumsuz etkileyebilir. Bu açıdan var olan turizm potansiyeline yönelik gelecek planlamalarında turizm istatistiklerinin etkinliği oldukça önemlidir. Özel ve kamu kuruluşları turizm hareketliliğine yönelik; müze ve ören yerleri, ziyarete açık diğer yapılar, oteller, seyahat acentaları, sıcak hava balon şirketleri, at ve atv turu yapan işletmeler gibi kuruluşların ziyaret verilerini yerli ve yabancı turist açısından dönemsel olarak detaylı bir şekilde tutmalarını sağlamalı ve buna yönelik raporlar oluşturmalarıdır. Ayrıca bu verilerin kamu ile paylaşılması oldukça önemlidir. Çünkü özellikle bilimsel çalışmalarda ve bölgesel analizlerde bu verilere ulaşmak oldukça zor olmaktadır.

Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre 18 adet müze ve ören yerine ilişkin ziyaretçi sayıları yerli ve yabancı turist ayrımı gözetilmeksizin toplam ziyaretçi olarak kayıt altına alınmaktadır. Bu müzeler arasında 2020-2024 yıllarında Göreme Açık hava Müzesi, Zelve Ören Yeri, Hacıbektaş Veli Müzesi, Kaymaklı ve Derinkuyu yeraltı şehri en fazla ziyaret edilen müze ve ören yerleridir. Nevşehir'deki müze ve ören yerleri açısından tüm zamanların en fazla ziyaretçi sayısı 4.8 milyondan fazla ziyaretçi ile 2023 yılında gerçekleşmiştir.

Ziyaretçi sayılarının mevsimsel dağılımlarına bakıldığında, müze ve ören yerleri için düşük sezonun şubat, yüksek sezonun ağustos olduğu belirlenmiştir. Buna göre ocak, şubat ve mart dönemi müze ve ören yerleri ziyaretçi sayısının en az olduğu dönem olurken, ağustos başta olmak üzere eylül ve ekim dönemleri ziyaretçi sayılarının en fazla olduğu dönem olmuştur. Konaklama tesisine gelen ziyaretçi sayısı açısından ise, en düşük dönemin şubat, en yoğun dönemin ise ekim ayında gerçekleştiği belirlenmiştir. Buna göre müze ve ören yerleri ile konaklama tesisine gelen ziyaretçiler açısından en düşük dönemin şubat olarak aynı şekilde gerçekleştiği, ancak en yoğun dönemin farklılaştığı belirlenmiştir. Müze ve ören yerleri ziyaretçi sayıları açısından en yoğun dönemin ağustos olduğu tespit edilirken konaklama tesisine gelen ziyaretçi sayısı açısından eylül ayının daha yoğun olduğu belirlenmiştir. Ancak hem müze ve ören yerleri hem de konaklama açısından üçer aylık dönemler değerlendirildiğinde kış aylarının en düşük yoğunluğa sahip sezon olarak, ağustos-ekim arasının ise en yüksek sezon olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Ayrıca özellikle müze ve ören yerleri ziyaretçileri açısından nisan ayı itibarı ile artışın başladığı, ekimden sonra ise düşüşün başladığı söylenebilir. Bu durum özellikle kültür turizmi destinasyonlarının mevsimsel dağılımını belirlemek amacıyla yönelik önem arz etmektedir. Kapadokya bölgesi gibi özellikle açık hava turizm çekiciliklerinin olduğu kültür turizmi destinasyonlarında soğuk havaların ziyaretçi sayılarını olumsuz etkileyebileceği, sıcaktan ziyade daha ılıman havaların (sonbahar gibi) ziyaretçi sayısını pozitif yönde etkileyebileceği ifade edilebilir. Bu yüzden bölgedeki turizm işletmelerinin ve müzelerin etkinliklerini ve kampanyalarını bu dönemlerdeki verilere yönelik düzenlemesi faydalı olabilir.

Nevşehir'de konaklama tesislerine gelen ziyaretçilerin sayısal dağılımlarına göre, yerli turistlerin en fazla ekim en az ise nisan ve mart dönemlerinde olduğu belirlenmiştir. Özellikle okulların açıldığı eylül döneminde de tesise gelen yerli turistlerin sayısında azalma gözlemlenmiştir. Ayrıca okulların kapandığı haziran ayından sonra da artış görülmektedir. Bu durum özellikle okul takvimlerinin turizm hareketliliği üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Konaklama tesislerine geliş açısından yerli turistlerin genel hareketlilikle uyumlu olarak kış aylarında daha az ziyaret gerçekleştirdiği, bu hareketliliğin okul tatillerinden ve sıcak havadan olumlu şekilde etkilendiği söylenebilir. Lee ve diğerleri (2008) okul tatillerinin turizmin mevsimselliği üzerindeki etkisine değinerek, yoğun sezonla okul tatil sürelerinin düzenlenebileceğini ifade etmektedir. Çünkü hem tatillerin dönemi hem de süreleri destinasyon tercihlerinde ve konaklama tercihlerinde etkili olabilmektedir (Zhu vd., 2022). Bu açıdan yerel yönetimler, konaklama işletmeleri, seyahat acentaları ve turizm planlayıcıları özellikle genel tatil dönemleri dışında alternatif turistik ürünler sunarak mevsimselliğin olumsuz etkilerini azaltabilirler.

Yabancı turistler açısından konaklama tesislerindeki ziyaretlere bakıldığında, düşük sezonun şubat, yüksek sezonun ise ekim dönemi olduğu tespit edilmiştir. Yine ilkbaharda havaların ısınmaya başlaması ile birlikte

yabancı turistlerin konaklama işletmelerine geliş sayıları artmakta, haziran ve temmuz aylarında düşük oranda azalma göstermesine rağmen, ekim ayında en yoğun sezona ulaşmaktadır. Yine yabancı turistler açısından da ılıman havaların olduğu dönemin konaklama tesislerine geliş pozitif, soğuk havaların olduğu dönemin ise negatif etkilediği söylenebilir. Bu durumda kış aylarında turist sayısını artırmak için alternatif kapalı alan etkinlikleri ve kış mevsimine uygun tur programlarının (Erciyes kayak turu, kış sporları, hayvan ve doğa gözlemciliği gibi) yapılması faydalı olabilir.

Turist hareketliliğinde turist sayılarının yanında diğer önemli değişkenler arasında geceleme süreleri ve otellerin doluluk oranları da yer almaktadır. Çünkü herhangi bir destinasyona yönelik turist hareketliliğinin tam anlamıyla çözümlenebilmesi için farklı verilerin çok yönlü olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ortalama kalış sürelerinin en fazla olduğu dönem nisan olurken en az olduğu dönem eylül, temmuz ve aralık olduğu tespit edilmiştir. Burada özellikle yaz aylarında ortalama kalış sürelerinin düşmesi önemli bir veri olarak görülmektedir. Yerli ziyaretçiler için ortalama kalış sürelerinin en uzun olduğu dönem nisan olurken, yabancı turistler için nisan dönemi en az ortalama kalışın gerçekleştiği dönem olmuştur. Genel olarak ortalama kalış süreleri 2020-2024 döneminde ortalama 1,98 ile 2,15 arasında değiştiğinden dönemler arasında belirgin bir farklılık olmadığı söylenebilir. Burada önemli olan kış aylarından ziyade özellikle yaz aylarında genel olarak ortalama kalış sürelerinde azalma olduğudur. Destinasyonların özelliklerine bağlı olarak değişmekle birlikte her ne kadar yoğun sezonda kalış sürelerinin artabileceği düşünülse de (Koc ve Altınay, 2007), bu çalışmada bazı farklı durumlar tespit edilmiştir. Örneğin Kapadokya bölgesine gelen yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış sürelerinin mevsimi farklı olmuştur. Ayrıca Kapadokya bölgesini ziyaret eden turistlerin ortalama kalış sürelerinin kültür turizmi destinasyonu olarak değerlendirilebileceği, dolayısı ile ortalama kalış süreleri açısından belirgin bir farklılık olmadığı söylenebilir. 2020-2024 yılları arasında Nevşehir'deki konaklama işletmelerinin doluluk oranlarının mevsimsel dağılımında; en yoğun olan dönemin ekim olduğu belirlenmiştir. Otellerin doluluk oranlarının en düşük olduğu dönemin ise şubat dönemi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre mevsimsel sıcaklıkların ziyaretçi sayıları üzerinde olan etkisinin otellerin doluluk oranları üzerinde de olumlu etkiye neden olduğu ifade edilebilir. Dolayısı ile otellerin doluluk oranları ilkbahar ayı ile artmaya başlayarak sonbahardan itibaren düşmektedir. Özellikle kış ayları otellerin doluluk oranlarının en düşük olduğu dönem olarak gerçekleşmiştir. Turizm hareketliliğinde yoğun sezonlarda doluluk oranı artarken düşük sezonlarda en düşük seviyeye düşmektedir (Vergori, 2012). Bu çalışmada da aynı şekilde yüksek sezon, özellikle ekim, otellerin doluluk oranlarının en yüksek seviyede olduğu dönemdir. Ancak 2020-2024 yılları arasında Nevşehir'deki otellerin doluluk oranının ortalaması %55'in biraz üzerindedir. Bu durum turist hareketliliğinin yoğun olduğu dönemlerde dahi Kapadokya bölgesindeki otellerin doluluk oranlarının %100'e ulaşmasının oldukça zor olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Kapadokya bölgesindeki tur içerikleri ve turizm çekiciliklerinin pazarlanmasının çeşitlendirilmesi sağlanarak, turistlerin ortalama kalış süreleri uzatılmalı ve özellikle düşük sezonlarda otellerin farklı pazarlama stratejileri geliştirmesi sağlanmalıdır. Böylelikle otellerin ortalama doluluk oranlarının artırılması sağlanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde 2020-2024 yılları arasındaki verilerin ele alındığı bu çalışmada; müze ve ören yerlerini ziyaret eden turistlerin yüksek sezonu ile konaklama gerçekleştiren ziyaretçilerin yüksek sezonu farklılık göstermektedir. Müze ve ören yerlerinin en çok ziyaret edildiği dönem ağustos olurken, konaklama tesislerine gelen ziyaretçi sayılarının en fazla olduğu dönem ekim olmuştur. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde Kapadokya bölgesindeki düşük sezonun kış aylarına denk geldiği belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada yerli ve yabancı turistlerin konaklama dönemleri arasında da kısmi farklılıklar tespit edilmiştir. Konaklama verileri incelendiğinde yerli ve yabancı turistlerin de düşük sezonun kış aylarında gerçekleştiği, yüksek sezonun ise özellikle bahar ayları başta olmak üzere havaların sıcaklık etkisinin normal seviyede olduğu dönemlerde gerçekleştiği belirlenmiştir. Konaklama yapan turistler için ekim ayı, ortalama kalış sürelerinin uzunluğu açısından ise nisan ayı genel olarak hareketliliğin en önemli olduğu dönemler olarak belirlenmiştir. Destinasyonlarda turizm yoğunluğunun olumsuz etkilerinin azaltılmasında en önemli etkenlerden birisi, düşük sezonlarda turist hareketliliğini artırabilmek ve yüksek sezonda oluşan yoğunluğun mevsimsel dağılımını sağlayabilmektir. Ayrıca ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin sosyal, fiziksel ve çevresel taşıma kapasitesini olumsuz etki oluşturacak şekilde aşmaması ve buna göre planlama yapılması oldukça önemlidir. Destinasyonun var olan çekicilikleri belirli mevsimlerde yoğunlaşmayı sağlayabilir. Ancak destinasyonun etkili bir şekilde yönetilmesi ile festival ve çeşitli etkinliklerle yeni sezonların oluşması ya da yoğunluğun yıla dağılması sağlanabilir (McKercher, Prideaux ve Thompson, 2024). Bu açıdan Kapadokya bölgesinde kış aylarındaki etkinliklerin sayısının artırılması ve bu mevsimlere yönelik çekiciliklerin ele alınması düşük sezondaki turist hareketliliğini artırarak belirli dönemlerdeki fazla yoğunlaşmayı azaltabilir. Bunun yanında yoğun sezonlarda yerel halkın yaşam kalitesinin sürdürülebilirliği de oldukça önemli olmaktadır. Turizmin önemli bir istihdam kaynağı olduğu Nevşehir'de özellikle mevsimsellikten kaynaklanan

işgücü devir oranlarının yüksekliği, istihdamın azalması ya da belirli dönemlerde yoğunlaşması gibi olumsuz etkiler turizm hareketliliğine yönelik etkin planlama ile giderilebilir. Bu açıdan düşük sezonlarda artırılacak etkinlikler turist hareketliliğindeki yoğunluğu artırarak istihdama katkı sağlayabilir.

Turist hareketliliğinin çözümlenmesindeki en önemli etkenlerden biri etkili ve verimli bir kayıt sisteminin varlığıdır. Bu yüzden turizm istatistiklerine yönelik çalışmalar hazırlanırken bu verilerin elde edilmesi ve çözümlenmesi süreci kısmi eksikliklerle tamamlanmaya çalışılmakta ve verilere ulaşmak zaman ve maliyet gerektirebilmektedir. Bu yüzden turizm hareketliliğinin çözümlenmesinde yerli ve yabancı turistlerin konaklama tesislerinde olduğu gibi, müze ve ören yerlerinde de ayrı şekilde kayıt altına alınması daha verimli çözümleme yapmayı sağlayabilir. İleride yapılacak çalışmalarda Kapadokya bölgesinin tamamı ele alınarak bütüncül bir yaklaşımla turizm hareketliliği çözümlenebilir ve Kapadokya bölgesinin diğer şehirlerine yönelik turizm geliştirme politikaları ele alınabilir.

Kaynakça

- Bausch, T., Gartner, W. C. ve Humpe, A. (2021). How weather conditions affect guest arrivals and duration of stay: An alpine destination case. *International Journal of Tourism Research*, 23(6), 1006-1026. <https://doi.org/10.1002/jtr.2459>
- Beas, B. S. (2019). *Museums, tourism and crowds. Comparative case study on museums' capacity to face mass tourism between the Van Gogh Museum and the Picasso Museum* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erasmus University, Rotterdam).
- Butler, R. (2014). Addresssing seasonality in tourism: The development of a prototype. Conclusions and Recommendations resulting from the Punta del Este Conference, May, Report for UNWTO.
- Butler, R. (1998). Seasonality in tourism: Issues and implications. *The Tourist Review*, 53(3), 18-24. <https://doi.org/10.1108/eb058278>
- Cisneros-Martínez, J. D. and Fernández-Morales, A. (2015) Cultural tourism as tourist segment for reducing seasonality in a coastal area: the case study of Andalusia. *Current Issues in Tourism*, 18(8), 765-784, <https://doi.org/10.1080/13683500.2013.861810>
- Commons, J. ve Page, S. (2001). *Managing seasonality in peripheral tourism regions: The Case of Northland*, New Zealand, Baum T, Lundtorp S (Ed.), *Advances in In Seasonality in Tourism içinde*, 153–172, Oxford: Pergamon. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-043674-6.50013-1>
- Connell, J., Page, S. J. and Meyer, D. (2015). Visitor attractions and events: Responding to seasonality. *Tourism Management*, 16, 283-298. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.06.013>
- Corluka, G., Mikinac, K. ve Milenkovska, A. (2016). Classification of tourist season in costal tourism. *UTMS Journal of Economics*, 7(1), 71-83.
- Cuccia, T. and Rizzo, I. (2011). Tourism seasonality in cultural destinations: Empirical evidence from Sicily. *Tourism Management*, 32(3), 589-595. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.05.008>
- Duro, J. A. (2018). Seasonality of tourism: A new decomposition. *Tourism Economics*, 24(5), 615-621. <https://doi.org/10.1177/1354816618768319>
- Duro, J. A. ve Turrion-Prats, J. (2019). Tourism seasonality worldwide. *Tourism Management Perspectives*, 31, 38-53. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.03.010>
- Erol, G. ve Çetiner, H. (2023). Türkiye'deki müzelerin ziyaretçi yoğunluklarının dönemsel olarak incelenmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 621-645. <https://doi.org/10.32572/guntad.1309853>
- Eurostat (2025). Seasonality in the tourist accommodation sector. Erişim tarihi: 12.12.2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Seasonality_in_the_tourist_accommodation_sector
- Falk, M. (2014). Impact of weather conditions on tourism demand in the peak summer season over the last 50 years. *Tourism Management Perspectives*, 9, 24-35. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2013.11.001>
- Figini, P. ve Vici, L. (2012). Off-season tourists and the cultural offer of a mass-tourism destination: The case of Rimini. *Tourism Management*, 33(4), 825-839. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.09.005>

- Frleta, D. S. (2017). Analysing off-season tourist expenditure. *European Journal of Tourism Research*, 17, 215-230. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v17i.304>
- Garín-Muñoz, T. (2009). Tourism in Galicia: domestic and foreign demand. *Tourism Economics*, 15(4), 753-769. <https://doi.org/10.5367/000000009789955107>
- Gkarane, S. ve Vassiliadis, C. (2024). Breaking the seasonality barrier in tourism. A literature review of policies and strategies. Kavoura, A., Borges-Tiago, T., Tiago, F. (ed.) Strategic Innovative Marketing and Tourism İçinde. ICSIMAT 2023. Springer Proceedings in Business and Economics. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51038-0_24
- Gülyaz, M. E. ve Ölmez, İ. (1997). *Kapadokya*. Nevşehir: Dünya Kitap.
- Hannam, K., Sheller, M. ve Urry, J. (2006). Editorial: mobilities, immobilities and moorings. *Mobilities*, 1(1), 1-22. <https://doi.org/10.1080/174501005000489189>
- Hartmann, R. (1986). Tourism, seasonality and social change, *Leisure Studies*, 5(1), 25-33, <http://dx.doi.org/10.1080/02614368600390021>
- Kastenholz, E. ve Almeida, A. L. d. (2015). *Analyzing seasonal differences in a destination's tourist market: the case of Minho*, A. Correia, J. Gnoth, M. Kozak, ve A. Fyall (Ed.) Marketing Places ve Spaces içinde, 253-267, Leeds: Emerald. <https://doi.org/10.1108/S1871-317320150000010018>
- Koc, E. ve Altınay, G. (2007). An analysis of seasonality in monthly per person tourist spending in Turkish inbound tourism from a market segmentation perspective. *Tourism Management*, 28(1), 227-237. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2006.01.003>
- Koenig-Lewis, N. ve Bischoff, E. E. (2005). Seasonality research: The state of the art. *International Journal of Tourism Research*, 7(4-5), 201-219. <https://doi.org/10.1002/jtr.531>
- Kozak, M. ve Rimmington, M. (2000). Tourist satisfaction with mallorca, spain, as an off-season holiday destination. *Journal of Travel Research*, 38(3), 260-269. <https://doi.org/10.1177/004728750003800308>
- Lee, C., Bergin-Seers, S., Galloway, G., O'Mahony, B. ve McMurray, A. (2008). Seasonality in the tourism industry: Impacts and strategies; technical report; Sustainable Tourism Cooperative Research Centre: Gold Coast, Australia.
- Liang, C. ve Bi, W. (2017). Seasonal variation analysis and svr forecast of tourist flows during the year: a case study of Huangshan Mountain. 2nd International Conference on Big Data Analysis (ICBDA). 10-12 March, Beijing. 10.1109/ICBDA.2017.8078773
- McKercher, B., Prideaux, B. ve Thompson, M. (2024). The impact of changing seasons on in-destination tourist behaviour. *Tourism Review*, 79(6), 1197-1209. <https://doi.org/10.1108/TR-06-2023-0420>
- Mitra, S. K. (2020). Estimating the duration of different seasons and their impact on hotel room prices. *International Journal of Hospitality Management*, 90, 102604. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102604>
- Momani, H. R., Som, A. P., Al Qassem, A., Muhammad Salim, M. A. ve Eppang, B. M. (2023). The effects of seasonality on mice tourism demand in Jordan. *Planning Malaysia*, 21(30). <https://doi.org/10.21837/pm.v21i30.1412>
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2025). Müze ve Ören yerleri ziyaretçi sayıları İstatistikleri.
- Nukhu, R. ve Singh, S. (2020). *Perceived sustainability of seasonal employees on destination and work—A study in the tourism industry*, Sita Vanka, Madasu Bhaskara Rao, Swati Singh, Mallika Rao Pulaparthi (Ed.), Sustainable Human Resource Management içinde, (213–225). Singapore: Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-5656-2_13
- Pan, B. ve Yang, Y. (2017). Forecasting destination weekly hotel occupancy with big data. *Journal of Travel Research*, 56(7), 957-970. <https://doi.org/10.1177/0047287516669050>
- Qiang, M. (2020). Does climate drive tourism seasonality in cultural destinations? A comparative study. *Current Issues in Tourism*, 23(22), 2756–2761. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1705769>

- Sæþórsdóttir, A. D., Hall, C. M., ve Stefánsson, T. (2019). Senses by seasons: Tourists' perceptions depending on seasonality in popular nature destinations in Iceland. *Sustainability*, 11(13), 3059. <https://doi.org/10.3390/SU11113059>
- Saito, H. ve Romão, J. (2018). Seasonality and regional productivity in the Spanish accommodation sector. *Tourism Management*, 69, 180–188. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.06.005>
- Semenova, L. V., Nikolskaya, E. Y. ve Kovaleva, N. I. (2019). Revisiting the question of calculating tourist flows in the Russian Federation. *Advances in Economics, Business and Management Research, Proceedings of the First International Volga Region Conference on Economics, Humanities and Sports (FICEHS 2019)*, 179-183. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200114.041>
- Singleton, A. (2017). The summer of the spirits: Spiritual tourism to America's foremost village of spirit mediums. *Annals of Tourism Research*, 67, 48-57. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2017.08.002>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Hitit Kültür ve Turizm Sistemi. Bireysel İstek üzerine elde edilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Tesis İstatistikleri. Erişim Tarihi: 24.4.2025 <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201131/tesis-istatistikleri.html>
- TDK (2025). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Tarihi: 20.4.2025 <https://sozluk.gov.tr/>
- Vergori, A. S. (2012). Forecasting tourism demand: The role of seasonality. *Tourism Economics*, 18(5), 915-930. <https://doi.org/10.5367/te.2012.0153>
- Yabancı, O. (2023). Seasonality of tourism demand in Turkey: a multi-methodical analysis. *Current Issues in Tourism*, 27(12), 1930–1946. <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2217350>
- Zakaria, H., Numata, S. ve Hihara, K. (2021). Expenditure patterns of foreign resident visitors and foreign tourist visitors at a day-trip nature-based destination. *Tourism and Hospitality*, 2(2), 277-287. <https://doi.org/10.3390/tourhosp2020017>
- Zhang, D., Xie, J. ve Sikveland, M. (2020). Tourism seasonality and hotel firms' financial performance: evidence from Norway. *Current Issues in Tourism*, 24(21), 3021-3039. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1857714>
- Zhang, J., Yu, Z., Miao, C., Li, Y. ve Qiao, S. (2022). Cultural tourism weakens seasonality: Empirical analysis of Chinese Tourism Cities. *Land*, 11(22), 308. <https://doi.org/10.3390/land11020308>
- Zhu, H., Guan, H., Han, Y. ve Li, W. (2022). Study on peak travel avoidance behavior of car travelers during holidays. *Sustainability*, 14(17), 10744. <https://doi.org/10.3390/su141710744>
- Zvaigzne, A., Litavniece, L. ve Dembovska, I. (2022). Tourism seasonality: the causes and effects. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 14(5), 421-430. <https://doi.org/10.1108/WHATT-07-2022-0080>